

NJIVA

KULTURNI VESTNIK

VSEBINA

- France Bevk: Besede — Stran 81.
Janko Samec: Bolesi ubogih (Pesem) — Stran 82.
J. Ribičič: Spoznanje (Koneč) — Stran 83.
Stanko Kosovel: Vizija (Pesem) — Stran 85.
Marija Kmetova: Golobovi (Dalje) — Stran 85.
Janko Samec: Pismo (Pesem) — Stran 88.
Josip Bratož: Ruske zemljiškoposestne razmere
v predvojni dobi — Stran 88.
Karel Širok: Fantič na vojsko je šel... (Pesem)
Stran 91.
France Milost: O resnici v kulturnem delu —
Stran 91.
Dr. Josip Volavšek: Napake ljudskega zdravljenja
Stran 93.
Pregled: Glediški — Glasbeni — Umetniški —
Kulturni — Znanstveni — Gospodarski — Knji-
ževni — Stran 94, 95 in 96.

Štev. 6

Letnik I.

V TRSTU, DNE 12. JUNIJA 1919

IZHAJA VSAK ČETRTEK. NAROČNINA: ČETRLETNA 7 L^{it}, POLLETNA IN CELOLETNA
SORAZMERNO. POSAMEZNA ŠTEVILKA 60 ST. UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO TRST,
ULICA MADONNINA 15, II. TELEFON 15-70. IZDAJA ZA „VIŠJI KULTURNI SVET IN
ODGOVARJA ZA UREDNIŠTVO IVAN REGENT. TISKA TISKARNA EDINOST V TRSTU

Konsumne zadruge za Trst, Istro in Furlanijo

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

123 ustanovnih članov

16720 vpisanih članov

Otvoritev prvega skladišča 3. decembra 1903

Dosedaj razdeljenih podpor vdovan, sirotam in bolnim članom	K	182.797.72
Zadružno imetje	"	257.733.84
Zadružni skladi	"	732.221.66
Vloge v hranilnem oddelku	"	4.277.653.89
Skupni inkasso od razdeljenega blaga	"	58.672.831.40
Dividende razdeljene v dobah od 1903-1916	"	217.171.94

Doba	Svota	Doba	Svota		
1903—1904	64609	38	1911—1912	1258363	68
1904—1905	143390	95	1912—1913	2436233	26
1905—1906	148450	19	1913—1914	4263591	69
1906—1907	201206	58	1914—1915	4911718	92
1907—1908	366482	97	1915—1916	6262462	25
1908—1909	615508	12	1916—1917	8967505	48
1909—1910	873392	40	1917—1918	12394163	11
1910—1911	1050829	18	1918—1919	14714923	27
			od 1. julija do 28. februarja		
		Skupaj	58672831	40	

Osrednji urad: Via San Francesco d'Assisi 21 in 23.

Osrednja skladišča: Via S. Francesco d'Assisi 21, 22, 23, 27, 40 in Via C. Battisti 23.

MEHANIČNA PEKARNA: Povprečna dnevna produkcija 120 stotov.

SKLADIŠČA ZA RAZPRODAJO:

TRST:

Skladišče	1	Via dell'Istria 10
"	2	del Belvedere 34
"	3	Settefontane 6
"	4	dell'Acquedotto 67
"	6	Donadoni 2 A
"	8	Girolamo Muzio 6
"	10	S. Marco 13
"	12	del Pozzo Bianco 5
"	13	del Lloyd 10

Skladišče	16	Kjadin (S. Luigi) 800
"	17	Škedenj, na trgu
"	18	Vrdela, delavska stanovanja
"	26	Via P. P. Vergerio 871
"	31	Rojan, fra i Rivi
"	34	Pončana, delavska stanovanja 196
"	35	Sv. M. M. zgornja

ISTRA:

Skladišče	5	Milje
"	9	Pulj
"	11	Izola
"	15	Koper
"	19	Pulj
"	25	Chiampore
"	27	Rovinj
"	28	Bertoki
"	29	Vizinada
"	32	Volovsko-Opatija
"	36	Buje

MESNICE Via dell'Istria 10 (I), Via Settefontane (III), Milje (V), Via S. Marco 22 (30).

Kruh se razprodaja v vsakem skladišču.

SKLADIŠČE OBLEK št. 20: Via Raffineria št. 3, I. in II nadstr.

Skladišča v popravi:

Furlanija:

Gorica (7)	Farra d'Isonzo (23)
Tržič (14)	Moša (21)
Panzano (klet) (24)	Kormin (22)
Gradiška (33)	

Nova skladišča (skorajšnja otvoritev):

TRST:	ISTRA:
Via Giulia	Piran
Via Malcanton	Škofije
Piazza dell'Ospedale	FURLANIJA:
Via Barriera	Zagrad

Priprava novih skladišč.

TRST: Novo mesto, Barriera nuova in Škorklja, Sv. Jakob, Čarbola, Sv. Vid, Greta, Barkovlje, S. Sabba.

ISTRA: Vodnjan, Villa di Rovigno, Valle di Rovigno, Momian, Sicciole, Strugnan, Sv. Lucija, Umago, Sv. Rok, Krevatini, Ika, Ičići, Lovrana.

FURLANIJA: Oglej, Aiolo, Červinjan, Fiumicello, Fogliano, Romans, Ronki, Medea, Visco.

KRAS: Nabrežina, Sežana.

V PROJEKTU: Zadružna mlekarina.

TRST, aprila 1919.

VODSTVO

FRANCE BEVK:

BESEDE

1. Poetova pot.

POET, kam gre tvoja pot? Poznavalec, razglabljevalec, revolucionar onih dni, ki so daleč pred nami, meč dobe, v kateri boš spal pod zemljo.

Ali gre tvoja pot pod zvezdami, pod nebom, skoz meglo in pod kostanji, ki se svetijo ob cesti? Po kapljicah na veji in po kapljicah ob potu se sveti vesela misel, taka, ko najlepša slika. Ujel jo bom in jo bom dal ljudem. Oni mi ne morejo dati ničesar, ko sliko svojega bornega trpljenja in življenja — pa so mi dali vse.

Le žvižgaj delavec veselo, ko greš po svojem delu in misli svojo svečano misel. Vedno sem trdil, da bo prišlo naše čisto prerodenje iz mračnih izb. Tujca se bosta srečala, objela se po ruski navadi in se poljubila.

Le škriplji z vozičkom kmetica. Če bi ne imela zdrave hčerke, ne bi te pogledal. In če bi njenih nagljev ne bilo in ne čipkaste rute in zlatega srca, bi moral umreti od žalosti. Kar smo imeli veličastnega, so bili piruhi z dežele.

Le hiti v prodajalno, dobrodušni meščan, da ne zamudiš kupcev. Če je bil kdo, ki je branil tvojo predobrohotno komodnost, sem bil jaz. Rad te imam, odkar si stal pred sliko in presojal: »Če pravite, da je lepa, že verjamem,« in plačal si jo. In morda si bil edini, ki nisi pustil umetnika umreti.

Lepa je cesta, vsa domovina je na nji. Če bi stal pred bogom, bi dejal: Pošlji me še enkrat v domovino, v mojo domovino, ravno zato, ker je tako majhna, tako lepa, ko oltarček v kotu...

S to ljubeznijo je razmišljal, ko se je vračal domov. Tako je razmišljal, ko je umrl. Morda smo ga poznali samo zato, ker je bil včasih pijan.

2. Starec hodi!

— Starec hodi!

Kako bo starec hodil? Čevlji so raztrgani, ob vsakem koraku se vidita palec in peta,

pesek žge v kožo. In kaka bluza, kake hlače! In kod hodi njegov duh? Ob vsakem koraku se boji, da ne bi stopil na enega izmed otrok, ki jih je pustil doma.

V dolgi vrsti gredo po štirje in štirje, starci in dečki, v solncu in soperici, trudni in zasopli.

— Starec hodi!

Kako naj hodi starec, če pomisli na mladega korporala, ki koraka v prvi vrsti. Tako mlad in mlečen je, da se ozre vsako dekle nanj. Kako grozno veliki so koraki, ki jih dela ta korporal.

— Starec hodi!

Starec pa se je opotekel. Mislil je v resnici, da je stopil na otroka, pa je spoznal, da je bila samo prevara in da gre z drugimi v vrsti.

— Četa stoj! Korporal, vzemi starca! Dvajsetkrat naj leže na zemljo! Po predpisu!

Starec in mladenič sta se spogledala...

Ponoči je vstajal k njemu, pobral odejo in ga zaodel, pobožal ga, zapel mu, da je zopet zaspal. Ali naj ga zdaj prosi milosti?

Korporalu je težko. Skrbel, skrbel je ta starec in mu dal kruha. Ali mora zavpiti nad njim, ko se trese, ki vidi, da se podira svet, da se pretaka skozi brezdno možgan kamenje, veliko ko pol zemlje...

Starec se je usmilil mladeniča in stopil iz vrste. Vrgel se je dvajsetkrat na tla, tolikokrat se je zopet povzpел na noge. Trepetajoč je obrisal prah s kolen in se opotekel v vrsto.

Na ta način se je oče v svoji ljubezni usmilil sina.

— Četa — marš!

3. Žena.

— Žena, jaz te ljubim!

Ne veruj mi. Vedno se bojim, da bodo njene besede postale polzeča glista vsakdanjosti, samo, da izpolni praznoto molka. Raje bi slišal samo žvenketanje krožnikov, vilic in nožev. Ali da se njene oči spremene v brezizrazno meglo, ki me gledajo, kot bi

gledale steklenico vina, da bodo njene roke samo orodje in njeno telo...

Raje ne o tem — o nečem drugem.

— Čemu se smejete?

Če pomislim nato, kako bi ostal v višini in sedel v dnu praznote in pušče ljudi, ki bi se radi vedno smejali, večno jedli, večno jedli, večno... Tako se ovije človek krog lastnega prsta in se ožme, da je prazen, prazen radi drugih, prazen, da postane član človeške družbe.

Dajte ji cigareto in prižgite jo tudi, vzemite ji rdečico ob nespodobni besedi, vcepite ji strah pred preprostostjo, da postane kraljica večerov, igralka komedij...

Mene pa pustite samemu sebi! Sam naj sodim sebe, sam naj cenim sebe. Pa bom dejal:

— Ne ljubim te več, o žena!

— Saj sem vedela že davno...

Pa ne bo solze v očeh, ne tresljaja na ustnah.

4. Na postaji.

»Ali greš pogledat?« je dejala vitka črnolaska Pavla svoji prijateljici Nedi, ki je bila goska, taka goska in sta se imeli neizmerno radi, ko da sta sestri. Vedno sta se držali za roko; goska Neda je imela kos Pavline ljubkosti, a Pavla kos zavaljene lenobe Nedine.

»Ali greš?« —

Neda je prikimala. Šli sta. Nikogar ni bilo takrat sram. Vsako usmiljenje je bilo samo vstopnica v dvorano radovednosti. Ljudje so bili podli vsi od kraja. Še v vzdihih so lagali.

Ob kolodvoru so se gnetli ljudje. Straža je suvala in bila. Vsakdo je hotel nasititi svoje živalske oči. Vsaj en pogled... tja... tja...

Kaj je bilo tam?

Vagoni, vagoni, vagoni. Bela polja, rdeči križi. Bele obleke, blede obrazi. Obvezila in kri.

Nesramje človeštva je slavilo svoje orgije, ki so bile strašne.

»Kaj zijate in se prerivate? Ali je tu kome-dija?« je zakričal nekdo.

»Konjaka mu daj, baraba, pro...«

Vagoni so ječali. Bledi obrazi so bili vprti na šipe, polusahlo življenje je dihalo polagoma, v sunkih. Vse je bilo krvavo, rane, obveze, zdravniki, tla — celo od vagona je kapala kri... V črnem, sajastem prahu so se oblikovale kroglice...

»Ah!« je dejala goska Nada črnolaski Pavli, »kako grozno!« in ni bila prav nič ljubka, njena prijateljica pa tudi ne.

5. Eno uro.

Včeraj sem hotel izgovoriti stavek, pa sem zakašljajal, kri je izbruhnila, beseda je ostala zamolčana.

Danes se trudi zdravnik, da mi ohrani le še eno urico življenja in me privede do tega, da izgovorim začetni stavek, ki sem ga pozabil že zdavnaj.

Čemu me mučijo z grenčico in injekcijo? Saj ne čutim ničesar več, saj so moji živci odreveneli že popolnoma.

Nihče ne popravi tega. Nobena injekcija me ne obudi, če me zbadajo z iglami, ne.

Kako blaznost! Da bi mogel izreči to, kar sem pozabil...

Ali ne molijo zame, da živim samo še eno uro. Saj ni potrebno. Ne bodite strahopetni. Ne bojte se, da pojde z menoj pol zemlje v grob, če gre en nedokončan stavek.

»Povej, povej!« Ko ogenj mi šepečejo.

»Gospod zdravnik, kaj ne bo spregovoril?«

»O, o!«

In spregovoril sem, tiho in nalahno, da bi me zopet ne napadel kašel, da bi me objela potem samo še smrt, ki jo pozdravljam s svojim zrelim smehom.

Dejal sem: »Pustite me, da umrem v miru!«

Zazijali so. Skoro sovražno so me zrlje njih oči. Kaj mislijo, da naj jim pove človek zadnji hip, ki mu je še ostal. Samo kmet je dejal nekoč, ko je umiral: »Glejte, da pospravite otavo.«

JANKO SAMEC:

BOLEST UBOGIH

Ne izprašuj! Saj mračen naš obraz ne da se zjasniti z besedo samo, ni za boleš, ki skrita je v nas nihče ne zna... mi sami jo poznamo...

Glej, vrzi kamen v vodo! Z brega v breg se širijo valovi v silnih krogih; in kdo naj zdaj izmeri jim obseg? — A večja, več, boleš je nas, ubogih...

II.

ŠE tri dni po pogrebu sta hodila po sobah, tiho in brez šuma, kakor bi se bala, da se bolnik ne splaši; če je zaropotal stol, sta se nervozno stresla in plašno pogledala drug drugega. Duh po svečah se še ni razkadil — vse sobe so ga bile polne in vse misli je prepletel, da niso mogle najti izhoda.

Tretji dan šele se je zgodilo, da je Marija nenadoma vstala, se vrgla v Matijevo naročje in se razjokala.

Matija ji je pogladil lase in glas mu je zašepetal:

»No, no!«

Še bolj se je Marija stisnila k njemu in še bolj je zajokala.

In on ji je neprestano gladil lase in neprestano tolažil:

»No, no!«

Ko se je razjokala, se je čutila pomirjeno.

Sedla je na stol njemu nasproti in si obrišala solze.

»Treba bo pozabiti, Matija! Tebi bolj kakor meni!«

»Treba bo pozabiti!« je prikimal Matija, ne da bi vedel kaj pravi.

»Kako drugačno doni njen glas!« je mislil in se čudil.

Marija je nadaljevala:

»Treba bo delati, Matija, treba bo poiskati staro moč — ljubezen do dela. Treba bo do seči cilj! — Danes so bili tvoji tovariši tu in so se čudili, da nimaš še slike za razstavo. — Samo štirinajst dni je časa še, Matija!«

»Saj je bil njen glas vse drugačen prej!« je premišljeval Matija.

»Matija, ali me čuješ,« je zaprosila ona.

»Da, da, treba bo pozabiti, je prikimal.

»Matija! Pojdi in poišči si družbo — razvedrila te bo!«

In ko mu je prinesla suknjo in klobuk se je dal obleči brez ugovora, kakor otrok.

Odšel je, se klatil po mestu in ves čas premišljeval, kam bi moral iti. Ne da bi se za vedel, je bil že zopet doma.

»Kaj tako zgodaj že?« ga je pozdravila Marija. Začudeno jo je pogledal.

»Saj to je zopet njen glas —, saj ni res, da bi se bil izpremenil,« je pomislil in odšel v sobo, ki so jo bili pripravili za atelijé.

Sedel je na stol in bulil v prazno platno, ki je stalo na stojalu pred njim in čakalo da oživi.

Od spalnice mu je donel na uho pritajen Marijin glas, ki se mu je zdel čudo glasen in čudo brezskrben. Presenečen je dvignil glavo in prisluhnil. V spalnici je pospravljala Marija in se hudovala na deklo:

»Nekoliko bolj živo, Roza, bolj živo. — Ta duh mora ven! Tole posteljico nesite pod streho in vse drugo — saj razumete? Rože, igrače, stol — — vsel!«

Matija je začuden vstal in spoznal, da ni več duha po svečah v ozračju. Vzel je klobuk in odšel.

Minilo je teden dni. Dnevno se je Matija vsedel pred platno, gledal vanj in odšel, ne da bi bil narisal ene črte.

»Ne morem!« je zamrmral in se v strahu prijel za sence. »Kakor da ni ta soba več tista kot je bila — — nečesa nedostaja — česa neki nedostaja?«

V svojih mladih letih je imel Matija kanarčka, ki je prosto letal po sobi in se mu najrajši zagnal v lase ter jih kuštral. Vsem se je bil ta kanarček prikupil, še mačka se ga je bila privadila. Nekega dne pa je kanarček izginil in ni ga bilo več.

Matija ni mogel izvršiti več časa najenostavnejše naloge več, tako mu je manjkala ptiček.

Ko je daroval sošolecu mačko, ki je bila vedno ob njegovi strani, ko se je učil in katero je imel na sumu, da je pojedla kanarčka, mu je mačka ravno tako manjkala, kakor ptiček. Izprosil si je mačko nazaj in bilo mu je mnogo lažje.

Ko se je Matija tega domislil, je naenkrat zapazil, da se je v ateljeju marsikaj izpremenilo. Tam v desnem kotu pred njim je stolček, ob stolčku umetna punčka, mal štedilnik in vse polno malih posod ob njem. Za vsem tem pa je sedela Mašica na tleh, čeblljala vse mogoče, kuhala in šivala za svojo punčko in jo tožila očetu, če ni punčka ubogala.

Matija je tiho vstal in se splazil v podstrešje. Poiskal je stolček, punčko, štedilnik in posodice ter se kakor tat tiho zopet podal v atelje. Zaklenil je vrata, postavil vse prineseno na staro mesto, zavil suknjo in jo položil za stol ter sedel k belemu platnu.

Globoko se je oddehnil, kajti zdelo se mu je, da je ostalo v ateljeju vse pri starem, da se ni nič izpremenilo, da ničesar ne manjka.

Segel je po paleti, ostrgal z nje stare, posušene barve in jih nadomestil s svežimi. Ko je potegnil črto na platno, je začutil staro moč stvarjenja. In bilo mu je, kakor bi bili vsi koti polni otroškega smeha.

Nenadoma pa je obstal in začudeno uprl pogled v steno, ki loči atelje od spalnice.

V spalnici je pela Marija.

Sprva tiho, kakor bi se glas hotel prilagoditi z žalostjo prepojenemu ozračju, se je dvignila pesem, izgubljala polagoma svoj trespet in žalost ter se izlila močna in zdrava vse po stanovanju.

»Marija poje,« je zamrmral Matija in odložil paletu. Vse kar ga je obdajalo minuto prej, lepo razpoloženje, ki ga je ustvaril spomin, smeh, ki ga je bila vsa soba polna, vse je izginilo.

»Marija poje! Po desetih dneh poje! Ali je tako dolgo to: deset dni!«

Vstalo je v njem nekaj, ki mu ni vedel imena.

»Materinstvo! Ljubezen! Kam je vse to šlo? Kaj ne počijo več srca od žalosti?« je zamrmral, vzel klobuk in odšel.

Ko je stopil v kavarno, so ga sprejeli tovariši z veselimi vzkliki.

Sedel je med nje in vsem se je zdel vesel in dobre volje.

V kavarno je stopilo mlado, gosposko opravljenno dekle in prosila prispevkov za revno deco.

Matija je vstal, objel dekle in se zavrtel z njo po kavarni.

A sredi smeha jo je izpustil in odšel. — —

Delala se je že noč, ko je stopal proti domu. Noge ga niso prav nesle in v glavi mu je razbijalo.

Pred hišo se je ustavil in dvignil pogled. Okna njegovega stanovanja so bila močno razsvetljena.

»Morda še vedno prepeva,« se je zasmel Matija in zamahnil z roko.

Tiho je odklenil vrata in po prstih se je hotel splaziti v atelje.

Vrata vanj so bila priprta in skozi špranjo je sijal dolg, svetel trak luči čez ves hodnik. Zamolklo govorjenje je bilo čuti iz ateljeja.

»Kdo je neki?« se je začudil Matija. Približal se je vratom in nastavil uho na špranjo.

Bila je Marija, ki se je z nekom pogovarjala. Čule so se le njene besede:

»Ne! Papa ni hud — samo žalosten je.« —

»Zato pač, ker si odšla!« — — —

»Seveda, če bi se zopet vrnila, pa bi bil zopet vesel.« — — —

»Da, tudi jaz, tudi jaz sem žalostna, pa ne smem biti.« — — —

»Zato ne, ker bi papa bil potem še bolj žalosten.« — — —

»Ne, ne sme biti. Delati bi ne mogel in potem bi naju zapustil. — — Saj tudi ti ne bi mogla šivati, če bi jokala.« — — —

»Da in potem bi bila punčka brez oblekce.« — — —

»Da, zato morava biti veseli in peti morava, kadar bo papa doma.« — — —

»Če ga ni, pa ni treba.« — — —

»Da, Mašica, tolikokrat jokam.«

Mrzel pot je začutil Matija na čelu in po udih ga je izpreletel čuden mraz. S trepetajočo roko je malo odprl vrata in pogledal.

Sredi ateljeja je sedela Marija na stolu in šivala. Po licu so ji lile solze in kapljale druga za drugo na ročno delo v naročju. Poleg nje je stal stolček, na stolčku košek in v košku tista punčkina obleka, ki jo je imela Mašica v delu predno je zbolela. Ob stolčku sredi drugih igrač je sedela punčka.

Matija je zopet tiho priprl vrata in odšel po prstih proti vežnim durim. Vzel je ključ iz žepa, odklenil duri, jih odprl z ropotom in zopet zaprl ter zaklenil. Glasno se odkašljajoč je potem šel počasnih korakov proti ateljeju in odprl vrata.

Marija je še vedno šivala sredi sobe, a stolčka in punčke ob njej ni bilo več. Vse je ležalo zopet v kotu, kakor je bil pustil, ko je odšel.

Marija se mu je nasmehnila v pozdrav in v njenih očeh ni bilo več sledu o joku.

S sklonjeno glavo, kakor spokornik je obstal Matija pred njo.

»Odpusti,« je šepnil.

Marija ni razumela, a videla je ljubezen v njegovih očeh. Vstala je in mu padla v naročje.

V tem objemu, ki je bil kakor tisti pred leti, ko sta se podala na neznano pot, v tem objemu sta začutila oba, da si nista bila še nikoli tako blizu, da stoji mladost ob strani, z bogastvom in močjo v naročju ter da je starost še daleč, daleč.

Veter buči, veter buči,
mojemu srcu pokoja ni.

Vitez brzi, vitez brzi,
v svojem naročju princeso drži,

jaha, razjaha; in drzno — plah
nese ugrabljenko v mrzlih rokah

v šumo globoko. Božja skrivnost!
Mislim, zavem se: iskana mladost...

Veter buči, veter buči,
mojemu srcu pokoja ni.

MARIJA KMETOVA :

GOLOBOVI

(Dalje)

POPOLDNE je prišla Cenetova Anica mimo. Stopila je v hišo.

»Dober dan teti! Kje pa ste?« je zaklicala. Iz gostilniške sobe je pogledal Lojze in dejal:

»O, Anica ti si! Le noter, le noter!«

»Saj ne ostanem dolgo. Samo mimogrede sem se oglasila.«

»Kam pa greš, da kar nič ne utegneš?«

»Na Loko, na pošto.« je rekla Anica. Medtem je stopila v sobo.

»Na pošto?« jo je vprašal visok, suh mož pri petdesetih letih. Oblečen je bil v irhaste hlače, na telovniku je imel svetle, okrogle gumbe. In golenice so mu segale čez kolena. Nekako oblastno potezo je imel krog širokih ust, in bil je raskavega, obritega obraza. Anica ga je pogledala in ni odgovorila. Lojze pa je rekel:

»No, no. Kaj ne poznaš Brglezovega očeta?«

Anica je prikimala in rekla: »Da, da, že vem.«

»Na, pa pij!« Porinil je Brglez kozarec Anici. Ta se je branila; pa slednjič je le izpila nekaj kapljic.

»Nič kaj žejna nisi,« je dejal smeje se Lojze.

»Zdaj pa grem — zbogom stric!« se je hitro obrnila.

»Tako hitro! No, srečno hodi!«

Pri večnih vratih pa je dobila teto.

»Greš na pošto Anica?«

»Da.«

»Že prav. Pa se oglasi, ko se vrneš.«

»Bom. Zbogom teti!«

»Zbogom!«

Lojze in Brglez sta hvalila Anico, da je tako čedno dekle, močno in razvito.

»Kakor cvetoča gavtrožal!« je rekel Brglez.

»Da, da, zala punca je. Za štirinajst let! Pre-

sneto je malo takih pri dvajsetih letih!« je hvalil Lojze.

Brglez je pomežiknil z desnim očesom in dejal z lahnim smehljajem:

»Naš Tone gleda za njo.«

»Kaj?« se je začudil ves iz sebe Lojze.

Brglez je kimal z glavo. »Da, da. Taki so fantje. Še otrok je punca — pa že gleda za njo.«

»No, kaj takega! Kdo bi si bil mislil,« je zmajeval z glavo Lojze, kadil iz pipe in hodil po sobi gor in dol.

»Tako je. Jaz pa, veš — četudi je Anica tvojega brata hči, in si ti njen stric — tole ti povem: Moj Tone je ne bo vzal nikdar in nikoli ne! Veš, Lojze, nikoli ne! Dokler bo mihal tale mezinec, toliko časa sem jaz gospodar! In Tone si mora poiskati drugačno nevesto! Bogato, iz kmetiške hiše. Ta pa — za delo ne bo, denarja nima nič. Nikoli ne. Primojduš da ne!«

»Kaj se kregaš, kaj se jeziš!« ga je miril Lojze. »Saj tega tudi nihče ne misli ne. Beži, beži! Otročarije!«

»E, ne, ne! Nekdo že misli, da bo tako. Cene se že smeje in misli na bogato možitev. Pa Cene se je pošteno urezal,« je govoril Brglez mirneje in nadaljeval je ošabno:

»Jaz? Ne rečem — jaz sem bogat.«

»To pa, to! O to pa, bogat pa,« je mrmral Lojze.

»No, bogat sem. Dosti imam vsega. Zato si pa tudi privoščim vsega. Prej sem pa delal — he! In kako in kaj sem dobil še drugo premoženje, to nobenemu nič mari ni. Nobenemu! In tudi ne briga nikogar ne, če cele tedne popivam! To je moja zabava. Naj se veselijo malo možje z menoj. In naj zaslužijo krčmarji. To vse je moja stvar! Ostalo bo še dosti za ženo in Toneta. Ampak Tone si ne bo izbiral kar takole! Čeprav misli, da sem jaz pijanec

in zato ničla pri hiši. E, ni me še konec ne! Denar je sveta vladar. Tako! Na Lojze, prinesi ga še; najboljšega! Kovač in Stegnar pridetu kmalu in mlinar tudi. Že vedo, da sem tu. In kamor pridem jaz, tja vse vre! Zato, ker imam denar. Denar, glej ga!« In izvlekel je svojo denarnico, polno bankovcev, ki jih je bilo gotovo kakih trideset ali še več.

»Oh, oh, oh!« se je čudil Lojze in odhitel po vino. Brglez je spravil bankovce in se ošabno nasmehnil:

»Berači — saj nobeden nič nimal!« — O Brglezu so krožile čudne govorice. Nedaleč od Griča je imel velikansko posestvo. Lepo hišo, velike gozdove. Časih je bil Brglez po mesece doma in se ni ganil nikamor od doma. Bos in razcapan je hodil okrog in je delal kakor živina. Ob treh zjutraj je bil že na delu, in noč je že bila, ko je prišel domov. In tako dan na dan. Dolgo časa. Nenadoma pa ga je nekaj prijelo, vzel je denar in odšel z doma. Hodil je od gostilne do gostilne. Zbiral je krog sebe druge ljudi, da so ga hvalili in slavili. On pa je sedel med njimi kakor kak kralj. Smehljaj se jim je velikodušno, vse plačal zanje in zopet odšel v drugo vas; v drugo gostilno. In tako je zopet delal po štirinajst dni in še več. Govorili so, da mu je nekoč naredil nek človek denar. Hodil je ta baje krog takih bogatinov in jim je za nekaj stotakov naredil tisočake. In pri Brglezu je bil gotovo ta človek, so dejali ljudje. Zakaj, časih je vzel Brglez po dva, tri desetake v roke in vpričo cele družbe prižgal z njimi cigaro. In dobro se mu je zdelo, ko je videl, kako se drugim cede sline po tem denarju, ki je zanj tako majhne vrednosti. Brglezov sin Tone ni bil pijanec, pa tudi dober gospodar ne. Hodil je na lov in ostajal tam dolge dneve in noči. Cenetovo Anico je res rad videl, a o kaki ljubezni, ki sta jo slutila oba očeta, še govora ni bilo. Tone je bil zamišljen fant. Mahoma pa se je lahko razburjal, da je bil divji kakor besna zver. Vaški fantje ga niso marali. Če so pili za njegov denar jim je to pač ugajalo, a črtili so ga. Zakaj, tega sami niso vedeli. Menda vsled same nevoščljivosti.

H Golobu so kmalu prišli še drugi kmetje, in proti večeru je bila že vsa soba polna veselih, prepevajočih ljudi. Vaške žene pa so zdihovala in dejale druga drugi:

»Oh, ta nesrečni Brglez! Zopet jih ima krog sebe!«

* * *

Proti večeru se je vračala Anica in se ustavila pri teti. Ta jo je že čakala na pragu. Prijela jo je za roko in jo odvedla v štibelc.

»Anica,« je govorila, »tu imaš nekaj cigar in svalčic in nesi jih gospodu kaplanu.«

»Jih je naročil?« je vprašala Anica.

»Naročil,« je hitro odgovorila Polonca in je zardela.

»Ponesem,« je rekla Anica. »Naj kaj sporočim?«

»Reci, to je od tete. Pozdrav izroči in pojdi. Boš?«

»Bom teta.«

»Tako, zdaj pa pojdi! Temni se že. Lahko noč, pa doma pozdravi!«

»Lahko noč teta! Dobro spite!«

Odšla je in je mislila, kako je to pač čudno, da nese to kaplanu. Saj je kaplan vedno v gostilni, lahko si kupi cigar in svalčic. Polonca pa je bila neizrecno vesela, da je vsaj mogla pokazati svojo ljubezen kaplanu. Da bo Anica o tem povedala doma, ni dvomila. »Pa kaj? Naj bo, kakor že hoče! O ti moj bog!« Videla je, kako se lovi vedno bolj in bolj v mrežo. Kako se mreža vije in vije krog nje. Ni bilo izhoda.

Prišedši domov je šla Anica naravnost h kaplanu. Stala je pred njim in kaplan jo je prijazno prijel za roko in vprašal, kaj hoče.

»Tole je od tete,« je dejala in hotela oditi takoj.

»Od tete Polonce z Griča?« se je zasmejal kaplan.

»Da. Zbogom!« je rekla Anica in prijela za kljuko.

»O, čakaj, čakaj Anica. Kam se ti mudi?«

»Moram brž k mami. Naravnost k vam sem prišla s pošte. Še oglasila se nisem pri mami.«

»Čakaj, čakaj! Že še prideš k mami!« Prijel jo je za roko in jo potegnil rahlo od vrat.

»Ne, ne. Grem!« je odločno dejala Anica.

»No, tako huda si? Poglej jo no človek! Tak otrok — pravzaprav — taka gospodična!«

»Pustite me. Jaz grem,« se je odtegnila Anica.

»O lepa gospodična! Ko bi vedela, Anica, kako si lepa, rdeča kakor roža, bela — cvetoča — oh — Anica!« Pritisnil jo je k sebi in čudno žareč je bil njegov obraz. —

»Gospod kaplan! Pustite me! Neslani ste; uf, kakšni ste!« je govorila Anica. »Pustite me! Bom vpila!«

»Poslušaj Anica! Mlada si še. Ne razumeš ure. Vsaj malo dobra bodi z menoj! Glej, vsaj malo!«

Stiskal jo je močneje in močneje k sebi. Anici sta se šibili kolena. Tresla se je. Nekaj gnusnega, neizrekljivo gnilega je polzelo počasi v njeno dušo. Za hip jo je izpustil kaplan. Razprostrl je roke, jo hotel poljubiti in vzkljknil je: »Anica!«

Tedaj ga je sunila Anica z vso silo od sebe. Kakor blisk je šinila skozi vrata na vrt. K materi ni mogla. Preveč razburjena je bila. V senčnici se je sesedla na klop, nekaj časa topo zrla v temo, potem pa je zaihtela. A doma ni povedala o tem nikomur nič.

* * *

Že tretji dan je pil Brglez pri Golobovih. To pot je bil posebno dobre volje. Peli so vsele zdravice in se smejali vsevprek. Polonca in Mina ste nosili pijačo kakor za stavo. Še celo Lojze se je razvnel in je igral na klavir in udarjal je z nogo po taktu. Cene je sedel tik Brgleza in mu je govoril in ga hvalil, da že ni več našel besed. Brglezu se je vse to zdelo dobro. Vedel pa je tudi, zakaj je Cene tako radodaren s hvalo. Pomižikaval je Lojzetu. Ta pa se je potihem jezil in je povedal Cenetu, kaj je bil Brglez govoril glede Toneta in Anice.

»Je že dobro, Lojze! To pravi Brglez kar tako. V resnici pa je vesel, da bo dobil tako sinaho k hiši!«

»Motiš se, Cene! Brglez ni tako neumen,« je ugovarjal Lojze.

»Le molči, le, Lojze!« se je zasmel Cene. »To je moja stvar. Tako ga bom spravil na svojo stran, da Brglez sam ne bo vedel, kdaj mi da svojo besedo.«

»Hej!« je zavpil Brglez. »Kaj pa imata? Sem pojdita! Zapojmoo kaj!«

In zapeli so zopet. Mlinar Jože je zamišljeno vlekkel iz pipe in pihal v velikih oblakih dim po sobi.

»Saj ne veš, kaj je denar!« je dejal malomarno Brglezu in izpraznil kozarec. Porinil ga je Stegnarju, ki je natočil in izpil in spet pomaknil steklenico s kozarcem dalje.

»Živijo, živijo, dolgo na svet!« je zapel Brglez in vstal.

»Možje, vesel sem! Nikoli še nisem bil tako dobre volje. Halo! Polonca, še en bokal!«

»Precej, precej!«

»Glej jo, kako je rdečal!« je del Stegnar.

»Kakor nagelj,« je dodal mlinar.

»Zakaj se ne omožiš, Polonca?« je spet zavpil Brglez.

»Je še čas!« se je smejala Polonca in odhitala po vino.

»Presneto, če bi že ne bil vprežen, Polonco bi vzel. Prav zares bi jo,« je dejal zopet Brglez.

»Pridna, je pridna!« je dodal mlinar.

»Prav kakor naša Anica,« je hvalil Cene, Brglez pa se je zasmel in rekel:

»Tvoja Anica je lepa punca. Delavka pa ne vem, če je.«

»Kaj, da ni delavka? Le poglej jo Brglez, kadar se vrti v kuhinji!« je branil Cene Anico.

»Vrti se že. Pa tem manj zaleže.« je del Brglez.

»Zala punca tudi nekaj zaleže! Kaj boš!« je rekel mlinar.

»Eh mlinar, kaj ti veš, kaj so ženske! Ko že fantuješ celo večnost. In prav imaš! Blagor mu, kdor se ne oženi,« je modroval Brglez.

»He, možje, kaj pa govorite?« se je zasmel Polonca in postavila pijačo na mizo. Dodala je: »Oče Brglez, ne morete se pritoževati! Ko bi bila jaz vaša žena! Uf, to bi se vam godilo! Vsak dan bi vas natepla. Doma bi morali biti.«

»Ha-ha-ha! Vidiš jo!« so se zasmelali drugi.

»Hentaj vendar, pa sem rekel, da bi te vzel za ženo!« je rekel smeje se Brglez.

»Mene? O, veste Brglez, vaš denar bi že vzela, a vas le za nameček.«

»Ha-ha-ha!«

»Ti presneta tica!« se je šalil Brglez in jo poskušal uščipniti v lice. Pa Polonca se je zavrtela in hitro odprla vrata.

»Kaj noriš?« jo je ustavil kovač Drnulc, ki je pravkar stopil v hišo. »Kam pa?«

»O Štefan, Štefan! Pojdi pit! Na, pij!« je klical Brglez.

»Polagoma, polagoma, možje,« je rekel mirno in svečano kovač. Potem pa je stopil k Brglezu in mu dejal:

»Ni prav, da si tako vesel, Brglez!«

»Kaj? Kaj?« so izpraševali vsi.

»Ni prav, Brglez,« je dejal zopet kovač in namršil obrvi.

»Ti me boš učil?« ter ga ostro pogledal Brglez.

Kovač ga je prijel za ramo in rekel:

»Toneta so prinesli.«

»Naj ga! Se je že napil. Kdaj pa?« je rekel Brglez.

»Toneta so prinesli. Hudo je, Brglez.« je zopet ponavljal kovač.

»Kaj pa uganjaš neumnosti! Če hočeš mozdrovati — v kovačnico se zakleni, pa govori sam s seboj!« mu je dejal Cene.

Kovač ga niti pogledal ni. Skomizgnil je z rameni in sedel k drugi mizi. Pri tem pa je govoril bolj sam sebi kot drugim:

»Toneta so ubili. Domov pojdi, Brglez!«

Ta je prebledel. Omahnil je vznak, se naslonil ob steno in zavpil:

»Koga? Kaj? — Toneta, ubili? Toneta?« Jedva je mogel govoriti. Pristopil je h kovaču in mu pogledal v oči.

»Govori, Drnulc. Ne šali se!«

»Ne šalim se. Res je!« je rekel mirno kovač

in ga pogledal. V dno duše je segel Brglezu ta pogled. Presunil ga je.

»O! Tone!« je zavpil in stekel kakor obseden iz hiše.

»Kaj — kaj?« so izpraševali drugi. Zavedli so se šele sedaj. Preje so bili molče gledali Brgleza in kovača.

»Kje so ga?« so zavpili vsi osupli.

»Za pet ran božjih, kdo ga je?«

»Kako, za božjo voljo? je vršalo vseprek. Kovač pa je dejal resno:

»Tako je, kakor sem vam pravil. Več ne vem.« in pristavil je: »Človek je kakor kaplja na veji. Zapiha sapa, in ni ga, človeka.« V hipu je bila prazna Golobova hiša. Zadnji je odšel kovač. Mirno in zamišljeno, z mogočnimi koraki.

(Dalje prihodnjič.)

JANKO SAMEC:

PISMO

... in pravzaprav predraga sam ne vem,
zakaj spet iščejo te moji snovi?
Vsi pusti doma mojega zidovi
ne dajo leka mojim željam vsem,

da vsako noč na tiste ceste grem,
kjer sanj najlepših rastejo cvetovi;
in tli ljubezen v zarji vedno novi,
ki nepoznana drugim je ljudem...

A, če nocoj spet enkrat tebi pišem,
ni to slabost! Slabosti ne poznam
in niti takrat, ko sem najbolj sam!

Jaz pišem ti, da le med nama zbrišem
razdaljo neizmerne te noči,
ki loči naju dolga leta tri...

JOSIP BRATOŽ:

RUSKE ZEMLJIŠKOPOSESTNE RAZMERE V PREDVOJNI DOBI

RUSKE zemljiškoposestne razmere pred vojne dobe so vredne bližjega opazovanja ne samo radi svojega čisto posebnega značaja, temveč tudi radi boljšega umevanja duše priprostega ruskega človeka in posebno radi vpliva, ki so ga imele na početek in potek velikega revolucionarnega gibanja v tamošnji državi. Proučevanje razlike med našimi in ruskimi razmerami utegne tudi odvrniti marsikatero pogrešeno sodbo o bodočih obrisih

in smereh eventualnega podobnega gibanja v drugih deželah.

Zemljiška posestva ogromne ruske države so se v bistvu delila v dve skupini. Prva je obsegala posestva, tvoreča lastnino zasebnikov, cerkve in države, druga pa zemljo kmečkih občin. Kar posesti zasebnikov tiče, se ista pravno ni razločevala od naše. Posestva so se pridobivala in oddajala potom nakupa in prodaje, tvorila so torej zasebno last v na-

vadnem smislu. Prav tako se je cerkvena in državna posest naslanjala na ravno ista pravna načela kakor pri nas. Razlika je obstojala samo v obsegu teh posestev in razredni pripadnosti zasebnih lastnikov. Medtem namreč, ko pripada pri nas velika večina zemljiških posestnikov kmetškemu stanu in je tudi zemlja večjidel v rokah kmeta (mislim osobito na slovenske dežele), je bilo na Ruskem ravno narobe; zemlja je bila pretežno v rokah veleposestnikov, grofov, knezov, cerkve in države. Na najslabšem je bilo v tem pogledu velikorusko kmetovalstvo, ki ni razpolagalo niti z eno četrtno celokupne zemljiške posesti.

Vse drugačno pa je bilo pravno stanje kmeta na občinskih posestvih. Skoro vsa zemlja, ki ni pripadala grofom, knezom in drugim plemenitašem, cerkvi in državi, je tvorila last občin, in sicer približno v takem smislu, kakor jo tvorijo pri nas občinski pašniki. Zdi se sploh, da niso naši občinski pašniki nič drugega nego ostanki občinskega poljedelskega sestava, ki je vladal v prastarih časih tudi pri nas. Rusi so ohranili to skupno občinsko gospodarstvo do današnjega dne v srednjem in vzhodnem delu svoje države in v vseh kosaških ozemljih evropske in azijske Rusije. V zapadni Rusiji (Poljski itd.) so bile zemljiške razmere bolj podobne našim, akoravno je tam še vedno prevladovala veleposest. Danes, pri novem režimu, sloni gospodarsko življenje cele Rusije seveda na občinski podlagi; zasebna last, v kolikor se nanaša na nepremičnine, je odpravljena.

Svoje zemlje ruski kmet v imenovanih krajih ni imel; obdeloval je le ono zemljišče, ki mu ga je odmerjala za izvestno dobo občina. Odmerjanje se je vršilo takole: Vsakih 10, 15 ali 20 let (v raznih občinah različno) se je v občini izvrševalo štetje oseb, ki so imele pravico do zemlje. Nato se je vsa občinska zemlja razdelila na toliko enakih delov, kolikor je bilo teh »kandidatov«. Vpoštev so prihajale le osebe moškega spola (po rusko »duše«). Kolikor »duš« (t. j. oseb moškega spola, bodisi tudi dojenčev) je bilo v kaki družini, toliko odmerkov je poslednja dobila. Ker zemlja ni in ne more biti povsod enako dobra in rodovitna, se je pri porazdeljevanju v izogib sporom in preprirom vedno uporabljali žreb. Po dovršeni razdelitvi se je kmet lotil

obdelovanja svojega zemljišča, je oral, žel in kosil ves čas do nove razdelitve.

Prodati on te zemlje seveda ni smel; pač pa jo je lahko oddajal v najem.

Pod sedanjo vlado je ostal ta sestav neizpremenjen.

Hiše in druga poslopja niso tvorile lasti občine, temveč posameznega kmeta. Zemlja, na kateri stoje poslopja, kakor tudi dvorišča in neobsežni vrtovi (»ogorodi«) okoli hiš so bili tudi last kmeta samega. Z njimi je lahko razpolagal po svoji volji. Ruska poslopja so zgrajena skoraj izključno iz lesa in predstavljajo v normalnih časih prav malo vrednost. Pred vojno je bila povprečna cena velikoruskih kmetških hiš 300 rubljev (t. j. približno 750 kron). Premoženje ruskega kmeta sploh je znašalo povprečno od 400—600 rubljev; kdor je razpolagal z večjim premoženjem, se je smatral za bogatega. Premoženjske razlike med posamezniki so bile povzročene, ako ne upoštevamo delavnosti, varčnosti in razumnosti posameznikov, največ po okolnosti, da so delavni in sposobni kmetje jemali v najem zemljišča drugih, ki jih iz kateregakoli vzroka niso mogli ali hoteli obdelovati sami.

Ta gospodarski sestav, ki se ga rusko ljudstvo poslužuje že cela tisočletja, je ostavil močne sledove v njegovem značaju in vpliva na vse njegovo hotenje in nehanje. Umevno nam je sedaj, zakaj je rusko ljudstvo tako izredno plodno; saj je ruski kmet naravnost prisiljen vstvarjati kolikor mogoče dosti »duš«, ki bi mu dale pravico do večjega števila odmerkov, ki bi mu pomagale obdelovati zemljo in pridobivati materialnega blaga; umevna nam postane tudi ona lahkomišelnost in zapravljivost, ki odlikuje skoro vsakega ruskega kmeta: zgodi se karkoli, popolnoma obubožati on ne more; zemlja — podlaga njegovega obstanka — mu ne more biti odvzeta; brez nje ne ostane v nobenem slučaju, ne on in ne njegovi otroci. Ta zavest je ogromnega pomena. Predstavljali si bomo to pravilno, ako pomislimo, kako mogočno vpliva na značaj človeka naše družbe skrb za lastni obstanek in za bodočnost otrok. Od lakote v Rusiji ne umirajo drugače kakor v skrajno slabih letinah ali v časih velikih narodnih katastrof.

Vendar zadovoljen s svojo usodo ruski kmet ni bil in ni mogel biti. Res je, ni umiral

od lakote in tudi zemlja mu je bila vedno zagotovljena. Toda navzlic temu se je nahajal v veliki revščini. Kar je imel, je bilo premalo, da bi bil mogel živeti in preveč, da bi bil mogel umreti. Ruski kmet je živel. Temu je bila kriva skrajno krivična socialna razdelitev zemljiške posesti. Občinska zemlja ni tvorila v marsikaterih krajih niti ene četrtine gosposke, cerkvene ali državne zemlje. Vsled brzega naraščanja prebivalstva so postala s časom občinska zemljišča pretesna za celo kmečko občino, odmerki so postajali vedno manjši in končno tako skrčeni, da niso nikakor več bili v stanu preživljati svojega obdelovalca skozi vse leto, tudi ako bi se bila zemlja obdelovala racionalno, in ne tako primitivno, kakor je ruski običaj. Ruski kmet pred vojno že ni bil več kmet, temveč kočar. Brez posestranskega zaslužka ni mogel izhajati, in tega je našel ali v prosti obrti ali pa na veleposestvih grofov, knezov, cerkve itd. Kot obrtnik se ni mogel posebno uveljaviti, ker ni imel dovolj strokovnega znanja, in se je posluževal tako starinskih metod, da so naši ujetniki n. pr. kar strmeli nad njegovo neokretnostjo in starokopitnostjo. Kot obrtnik je torej izhajal ruski vaščan istotako slabo.

Večinoma pa se je kmetstvo ljudstvo preživljalo z zaslužkom na veleposestvih. Nešteto je bilo takih krajev, kjer je doslovno vsa vas hodila k »barinu« (gospodu) na »rabo«. Delavske razmere so bile marsikje pod vsako kritiko. Dnina je znašala v zadnjih letih pred vojno za ženske od 20—30 kopejk (t. j. od 50 do 75 stotink), za moške od 50—70 kopejk; v mnogih krajih še manj. Odvisnost kmeta od veleposestnika se je s strani oskrbnikov surovo izkoriščala. Delavstvo (kmetijsko) je bilo izpostavljeno telesnim mukam po specialno najetih individuih, a javna oblast ni našla sredstev, da bi omejila to barbarstvo. Da je mogla kmetstva para to prenašati, si ni mogoče razlagati drugače, kakor da jo je tok časa napravil neobčutno in otopelo.

Agitacija revolucionarnih sil je sčasoma prinesla korenite izpremembe v ljudsko naziranje. Kmet se je začel dramiti in se zavedati krivičnosti svojega družabnega položaja. V začetku našega stoletja je postalo kmetstvo vprašanje tako pereče, da je celo carska vlada smatrala kot potrebno pristopiti k agrarnim reformam.

Dva načrta sta prišla v tem oziru do izvajanja.

Prvemu je služilo za podlago mnenje, da izvira siromašnost kmeta iz neracionalnosti kmetovanja, ki se je z druge strani zopet smatralo za posledico občinsko-gospodarskega kmetijskega ustroja. Kmet bo le tedaj opustil svoje starokopitne delavne metode in se oprijel modernejših — se je govorilo —, kadar ga bo k temu prisilila skrb za lastni obstanek. Hotela se je, z eno besedo, ustvariti tudi na Ruskem privatna kmetijska posest. Izdala se je odredba, vsled katere je mogel kmetovalec na lastno željo pridobiti popolno lastninsko pravico do odmerjene mu zemlje. Ta pridobitev je bila zvezana z izstopom iz kmetijske občine in z odrekom za vedno vsaki nadaljni pravici do občinske zemlje zase in za potomce.

V praksi se ta reformni poizkus ni obnesel; prvič, ker so bili odmerki vselej premajhni, da bi mogel lastnik izvleči iz njih vse potrebno za preživljanje družine, drugič ker je kmet ostal brez pašnikov, in je torej moral opustiti enega glavnih virov kmetijskih dohodkov: živinorejo. Oni, ki so se poslužili pravice, dane jim po imenovani odredbi, t. j. ki so se osamosvojili, so bili že po preteku dveh ali treh let prisiljeni prodati svoja posestva in se preseliti v mesta, kjer so povečali vrste proletarijata.

Drugi reformni poizkus se je naslanjal na prepričanje vladnih krogov, da je iskati vzrok bednega položaja kmetijskega ljudstva tudi v preobljudenosti dežele. Zato je vlada začela obširno akcijo za delno izselitev kmetovalstva v Sibirijo, kar naj bi imelo tudi drug praktičen rezultat, kolonizacijo neobljudene Sibirijske. V ta namen je vlada ustvarila močan kolonizacijski fond, iz katerega se je plačala vsakemu izseljencu enkratna podpora 300 rubljev za zgraditev poslopij in nabavo orodja. Zemlja se je dajala izseljencem brezplačno in po nekoliko desetih (1 desetina = približno 110 arov) na »dušo«.

Ta načrt je imel v začetku več uspeha, ker je bil za marsikaterega kmeta zelo zapeljiv. Ljudstvo se je začelo izseljevati v velikih trumah, toda ni se moglo udomačiti v Sibiriji, deloma vsled popolnoma različnih podnebnih in zemeljskih razmer, deloma vsled velike oddaljenosti od trgovskih središč in pomanjkanja sredstev, poti in železnic, in velik del

izseljencev se je vrnil. Ker je bil kmet pred izselitvijo navadno izstopil iz občine, se osamosvojil, zato da je potem svoje zemljišče lahko prodal, in si tako nabavil sredstva za vzpostavitev nove domačije v tujini, je bil po svojem povratku iz Sibirije berač, brez strehe, in mu torej tudi ni preostajalo drugega, nego uvrstiti se v delavsko maso velikih mest.

Nesrečni izid poizkusov po osamosvojitvi in izseljevanju je zelo slabo vplival na smelost kmetijskega ljudstva evropske Rusije in kmalu je izginilo vsako veselje za taka podjetja. Rusko kmetijsko ljudstvo ni videlo več nikakega mirnega izhoda iz svojega težkega položaja in je začelo gojiti revolucionarne misli. In prišlo je do onega, do česar je moralo priti.

Kozaško ljudstvo je živelo v boljših razmerah, ker je imelo na razpolago veliko več dobre zemlje nego ostalo kmetovalstvo. Noben ruski car ni štedil z zemljo, da si je le ohranil zvestobo kozakov. Kozaki so tvorili

takorekoč posebno, privilegirano kasto, ki ni uživala simpatij ostalega kmetijskega prebivalstva. Pri razdeljevanju občinske zemlje je odpadlo na eno kozaško »dušo« marsikje več nego na celo družino velikoruskega kmeta. Ni se torej čuditi, če so imeli ruski monarhi v Kozakih tako veliko oporo, in če predstavljajo še dandanes kozaške pokrajine najugodnejša tla za protirevolucijsko snovanje.

Pri presojanju današnjega gibanja na Ruskem ne smemo pustiti iz vidika ene okolnosti. Skrajne leve ideje so si mogle pridobiti tla med tamošnjim kmetijskim ljudstvom ravno vsled omenjenega tradicionalnega občinskega gospodarstva. Verjetno je, da bi poizkusi socializacije naleteli v našem zemljiško posestnem sestavu na veliko večji odpor kmetov, nego so naleteli na Ruskem. V osrednji Evropi bi komunistična načela prodrle le z veliko večjimi žrtvami ali pa s kompromisom, slonečim na toleranci zasebne zemljiške lastnine malega in srednjega kmeta.

KAREL ŠIROK:

FANTIČ NA VOJSKO JE ŠEL...

(1915)

Vrata zaprta,
okna zastrta
čakajo, čakajo...
Prazne gredice,
vele cvetlice
tam sredi vrta
plakajo, plakajo...

V daljne, neznane
ruske poljane
fantič na vojsko je šel.
Ali se vrne,
ali zagrne
ruska ga zemlja,
čezenj poraste plevel?

Vrata zaprta
okna zastrta
čakajo, čakajo...
Prazne gredice,
vele cvetlice,
tam sredi vrta
plakajo, plakajo...

FR. MILOST:

O RESNICI V KULTURNEM DELU

OD nekdaj že sem smatral kot kulturno ono delo, ki stremi po resnici, po izključni in popolni resnici.

Če pesnik opisuje krasen poletni večer, a vidi samo lepo stran istega ter zamolči, recimo, neprijetno, potem je njegova pesniška slika lahko umetniška, vendar pa ima kot resnica le enostransko vrednost. Enostranske resnice na kulturni njivi pa puste prazne široke lehe, kjer se udobno razraste plevel predsodka in vraže.

Tekom svojega življenja sem vedno skušal — kadar mi je bila dana prilika — povedati

vso resnico, v kolikor sem jo namreč ončas čutil v svojem srcu. Priznavam, da je resnica nežnemu ušesu često neprijetna, robata, da celo prostaška. Toda to me ni plašilo, in po potrebi sem govoril neprijetno, robato, prostaško brez ozira na desno in levo.

Naj mi bo dovoljeno omeniti mimogrede mal dogodek, ki se mi je pripetil v Gorici o priliki velikega volilnega gibanja v bivši Avstriji. Tedaj sem govoril veliki množici z vodnjaka na Travniku. Razpel sem široko obe roki in vzkliknil iz dna svojega resničnega prepričanja: »Avstrijo naj hudič vzame!«

Ta klic je marsikomu vzel sapo. Navzoči dijaki — danes pripadajo že odrasli inteligenci niso mogli leta in leta pozabiti mojega roba tega vzklika.

Zato sodim še danes, da mora imeti oni, ki hoče širiti kulturo, v prvi vrsti p o g u m, da javno prizna resnico, ki jo namreč čuti z vsem svojim živčevjem. Ker to itak vemo vsi, da je vrednost resnice le relativna, da človeški rod do čiste in popolne resnice na vseh poljih svoje kulture itak ne pride nikoli. Vendar moramo stremeti vsaj po tej relativni resnici. In menim, da je človeškemu rodu ravno to stremljenje po resnici ono, kar nazivljamo z drugimi besedami kulturni napredek, kulturno zgodovino.

Marsikaj, kar danes še velja kot nepobitna resnica, morda jutri že ne bo več, ker bo postavila napredujoča veda na mesto dose danjega mnenja boljše, bolj verodostojno vrednost, ki mogoče še vedno ni zaključna resnica, vendar pa stoji resnici že za veliko daljo bližje. Vemo tudi, da današnji učenjaki zaključke svojih raziskovanj ne razglašajo več kot absolutno resnico, kot dogmo v cerkvenem smislu, temveč le kot hipotezo (domnevanje). In vemo tudi, da ima pravico do obstoja le ona hipoteza, ki razlaga na najprostejši način ta ali oni prirodni čudež ali pojav; oziroma ona hipoteza, ki se nam vidi resnici najbližja.

To pot do resnice, podvrženo razvojnim zakonom, to stremljenje k viru resnice, — to moramo čuvati, zato moramo zastaviti vse svoje moči, ves svoj pogum, brez vsakega obzira.

Če je pa resnica znanstvu neobhodno potrebna ter drugod skoro neizogibna, potem tudi ne bo škodila in tudi ni škodovala umetnosti, vsaj kolikor morem razsoditi kot prost proletarec.

Če je tedaj treba izblekniti odkritosrčen: »Fej te bodi!« — le ven z njim. Nič ne de, če se dozdeva to nekaterim prostaško. Kruhu se pač pravi kruh, gnoju se reče gnoj. Le na ta način prinese vsakdo, ki ima dobro voljo, marsikatero dobro zrnce na kulturno njivo.

Sicer pa nikar ne mislite, da zagovarjam ono metodo, ki neprestano maha s pestmi krog sebe, ki vihti krepelca in bruha silovito samozavestne kletvice tja v en dan. Tako

početje, menim, ni metoda resnice, ki naj deluje manj kot kladvo, a temveč kot kleščice.

Povejmo le resnico, ali vso ono resnico, ki se je zavedamo in ne samo enostransko resnico. Pripetilo se nam bo morda, da nas nazeženejo z burkljami. Nič ne de. Koga so pa še spoštovali, ker je pisal ali govoril resnico? Če ga niso ravno križali ali sežgali na grmadi, mučili ali preganjali so ga prav gotovo. Menda je že tako zapisano.

Nehvaležnost je plačilo sveta, osobito onega dela »sveta«, ki kaj poseduje. Vsled tega mora biti vsak kulturni delavec že vnaprej pripravljen na preganjanje, na razočaranje, na nehvaležnost. To je njegova dota. Le pogledjmo vrsto slovenskih kulturnih delavcev! Kako so končali? Naj naštevam imena? Od Trubarja naprej, ali od Vodnika; od Prešerna, ali od Stritarja; od Cankarja ali od...? Vsako novo poglavje v zgodovini našega duševnega razvoja pričinja in jenja s preganjanji. Če je naš Zupančič dejal: »Grobovi tulijo...«, potem je ta vzklik glede naših kulturnih delavcev popolnoma upravičen.

Ali kdor hoče biti danes ter v bodoče naš kulturni delavec, se ne bo plašil tega. Seveda bo filister trdil, da je vsak svoje sreče kovač. Ali filister še nikoli ni videl nakla, in njegova sreča je bila, da mu rojenice niso položile v zibelj onega hrepenenja po kulturnem delu med brati, temveč le ljubezen do lastne osebe in mošnje.

Danes je kultura, in resnica v nji, še vedno last posameznikov, ravno tako kakor materialne dobrine. Ta poseduje bogastvo, oni kulturo. Prvi navadno nimajo druge, a drugi prvega ne. Šola, ki bi morala položiti v vsakem posamezniku temelje k nadaljnemu razvoju kulture, sloni danes še vedno na napačni podlagi; v otroška srca seje seme, ki mora poroditi plevel. Če vzraste kje dober sad, tedaj je to le slučaj. Šola je danes še naprava, po svojem notranjem in vnanjem ustroju sila pomanjkljiva. Kakršno je šolstvo danes, ne more ponuditi proletarijatu bogzna kolike koristi, a v rokah buržuazije je izborna sredstvo, da ji očuva njene interese.

Kulturni delavec mora imeti pogum, da pove tudi o tem resnico. Dokler obstoja na svetu krivični družabni red, ki izroča človeka človeku, da ga telesno in duševno izkorišča, ter

dovoljuje posamezniku, da živi v razkošju ob telesnem in duševnem delu svojega bližnjega, do tedaj je prava, splošna kultura nemogoča. Šolsko vprašanje je temelj kulture in mora se rešiti, in rešeno bo popolnoma samo tedaj, ko bodo rešeni narodi iz kapitalističnih spon. Tedaj zavladata tudi v šoli enakopravnost in resnica, božja hčerka.

Pravo kulturno delo prične v istini jedva tedaj, ko sta ga »blagosloвила volja in podpora delovnega ljudstva.« Tedaj se odpro resnici vsa vrata na stežaj. To čutimo mi proletarci. Če je »beseda na pot«, kakor nam jo govori prva številka »Njive«, odkritosrčna, potem le pogumno naprej, naprej do resnice.

Dr. JOSIP VOLAVŠEK:

NAPAKE LJUDSKEGA ZDRAVLJENJA

NISEM nasprotnik različnih ljudskih zdravil in ne mislim pobijati vseh najrazličnejših zdravilnih sredstev, kakor jih rabi in priporoča ljudska medicina. Ta sredstva imajo včasih večji ali manjši uspeh, večkrat pa neuspeh in često naravnost škodujejo telesu. Navesti hočem samo nekatere gorostasne, skoraj neverjetne napake ljudskega zdravljenja. —

Veliko vlogo igra v ljudskem zdravljenju sečnica (scanina, urin). Nekateri priporočajo in rabijo sečnico kot zdravilo proti jetiki. Kakor proti raznim drugim boleznim tako pijejo tudi proti jetiki svojo lastno vodo (urin). Osupnil sem, ko je prišel pred nekaj leti k meni bolnik in mi pripovedoval, da pije že več mesecev svojo vodo proti kašlju. Pozneje sem še večkrat zvedel od bolnikov, da so pili sečnico proti želodčnemu raku, proti skroflozi itd. Seveda se je vršilo to samo na škodo telesa.

Večinoma so bili to slučaji, kjer so poizkusili že razna druga zdravila z neuspehom in se slednjič lotili še tega nenavadnega sredstva, in mislim, da je prav ta nenavadnost, ki jim daje zaupanje v to sredstvo.

Negledè na estetično stran in dober želo-dec, je jasno, da urin ne samo, da ne učinkuje proti nobeni bolezni, ampak naravnost škoduje telesu. Pomislimo samo, da urin odvaja iz telesa neporabne, telesu škodljive, strupene snovi (kakor sečnino, sečno kislino itd.). In te od narave izločene tvarine naj človek zopet trdovratno vsiljuje svojemu telesu! Da so te snovi škodljive in strupene nam dokazuje sledeče: ako nekaj dni vsled bolezni na obistih (pa tudi pri nekaterih drugih boleznih) telo ne izločuje urina, ali pa ne v zadostni množini,

nastopi zastrupljenje z urinom, takozvana uremija, ki vedno konča s smrtjo, ako ne začne telo še pravočasno zopet izločati urina.

Kakor pa je že urin zdravega človeka škodljiv, toliko bolj škodljiv je urin bolnega človeka. Pri veliko boleznih odvaja telo z urinom razne strupene snovi in se skuša na ta način iznebiti zastrupljenja. Pri nekaterih boleznih kakor n. pr. pri koleri, legarju (Typhus), tuberkulozi na obistih in mehuru itd. pa najdemo naravnost dotične bakterije v urinu; ravnotako navadno tudi pri spolnih boleznih. Tisti, ki pije svoj urin, je podoben človeku, ki kuri peč s pepelom, ki ga polaga na ogenj med drva in premog. Ne samo, da ta pepel, ki je odpadel pri procesu gorenja, ni več poraben za kurjavo in ne da več toplote, ampak tudi moti in zadržuje normalno gorenje in lahko pogasi ogenj, ne pa da bi pojemajoč ogenj zopet pripravil do boljšega plamena — kakor si to domišljuje ubogi bolnik, ki pije svojo vodo. Ako to premislimo, bomo pač brez usmiljenja črtali urin iz seznama ljudskih zdravil. —

Tudi za ovitke rabijo nekateri urin (pri trganju v trebuhu, pri vnetju pljučne mreže itd.). Pri tem seveda urin nima nobene prednosti pred čisto vodo, izyzemši neprijeten duh in nevarnost, da lahko povzroči kožno vnetje. Le pustite urin nekaj dni stati v posodi, da se razkroji in potem povonjajte — prav tako se razkroji urin v ovitkih (obkladkih).

Proti solničnim pegam in lišajem si ponekod umivajo obraz, z urinom. Kaj človek vsega ne napravi za svojo lepoto! Toda urin je slabo kozmetično sredstvo. Ravno tako neumestno in škodljivo je izpirati rane z urinom.

Naravnost nevaren pa je urin pri očesnih boleznih, kakor ga rabi neuko ljudstvo v nekaterih nemških krajih. —

Na južnem Štajerskem sem videl rabiti proti jetiki pasjo mast kot »radikalno« sredstvo. Govoril sem z ljudmi, ki so mi z velikim prepričanjem trdili, da so ozdravili od jetike samo s pasjo mastjo. Prepričan sem, da ti ljudje ali sploh niso imeli jetike, ali pa so to bili tako lahki slučaji, da bi jih bila narava sama brez pasje masti tudi ozdravila. Ljudje pijejo raztopljeno pasjo mast po več žlic na dan in sicer čisto mast ali pa pomešano z medom, tudi namazano na kruh jo uživajo. Pasja mast nima nobenih zdravilnih snovi, toda je mast in kot taka je zelo redilna, kakor tudi vsaka druga maščoba. Ako jo želodec prenese, dobiva telo ž njo zelo krepko hrano. Vendar dosežemo isto prej in lažje s svinjsko mastjo ali maslom. Velik del mora to nenavadno zdravljenje s pasjo mastjo prej ali slej opustiti, ker zbolijo še na želodcu in črevih, posebno ako uživa bolnik večjo množino te masti, in ako je mast stara in razkrojena. Na vsak način je pasja mast v zdravljenju tuberkuloze brezpomembna, in dokler imamo druge hrane in drugovrstne maščobe, ki telesu bolj prištevajo, ne bomo segali ravno po pasji masti, ki vrhu tega še moti normalno prebavo že itak zelo občutljivega želodca in črev tuberkuloznih ljudi.

Pred nekaj meseci me je nekdo vprašal, ali naj pije proti jetiki »železno vodo«. — Ljudje pustijo železne žeblice ali koščke železa sploh ležati več tednov v vodi in potem pijejo to vodo; pa tudi v vinu namakajo železo. Pri tem naj bi prišli mali, nevidni deli železa (oziroma njegove rje) v vodo, in ta voda naj bi ozdravila jetiko. Na ta način so pred 100 leti ozdravili slabokrvnost. Danes pa imamo toliko

boljših zdravil pripravljenih iz železa in ne bomo skušali s to brezuspešno metodo zdraviti slabokrvnosti, katera je vrhu tega pri tuberkulozi stranskega pomena, ker je samo njena posledica. Da nima taka »železna voda« na potek jetike prav nobenega vpliva, je gotovo, a lahko si ž njo pokvarimo želodec. —

Ekstrakti iz najrazličnejših živali uživajo tudi sloves čudodelnega zdravljenja. Kuščarje, črve, škorpijone itd. pustijo več časa v olju ali žganju, katerega potem rabijo proti raznim boleznim. —

Veliko se greši pri zdravljenju ran. Da ustavijo krvotok iz sveže rane, polagajo po nekod pajčevino na rano. Pajčevina je navadno polna prahu in s tem prahom pride nebroj škodljivih snovi na rano, ki večkrat zastrupijo kri. Še bolj nevarno je živalsko blato in zemlja. Navadno rabijo kravje ali konjsko blato ali pa zemljo, da ustavijo krvavenje. Pred leti sem očistil nekemu bolniku veliko rano na glavi, imel je čez pol kilograma konjskega blata v rani in krog nje. Pri tem ne obstoja samo velika nevarnost okuženja z bakterijami, ki povzročajo takozvano gnojenje itd., ampak še bolj nevarni so tetanus-bakterije, ki živijo v zemlji in v konjskem črevesu. Ako pridejo ti bakterije v dotiko z rano, povzročajo omrtvični krč (tetano, Starrkrampf), ki je ena najhujših boleznih. Tetanus povzroča grozne bolečine in konča navadno s smrtjo, ako se ne zdravi preventivno s tetanus-serumom.

Kri ustavimo najprej, ako denemo bombaž (vato) ali gaze (ako nimamo tega pri rokah, pa čist robec ali kos čistega platna, v sili odtrgajmo kos srajce) na rano in trdno zavezemo. Izpiranje ran pospešuje krvavenje, ker odtrga koščke strjene krvi, ki zapira odprte krvne žilice.

PREGLED

Glediški.

2. t. m. je obhajal v Ljubljani režiser Josip Povhe 20-letnico delovanja na slovenskem odru.

Glasbeni.

V mesecu juliju slavi hrvatski narod stoletnico rojstva svojega prvega komponista Vatroslava Lisinskega. Hrvatska filharmonija je pozvala vsa hrvatska muzikalična

društva, zavode in korporacije, poverjeništvo za prosveto v Zagrebu in umetni svet, da se konstituira pripravljalni odbor, ki bi uredil program proslave.

Umetniški.

Sestanek umetnikov. V kratkem se bo sklical sestanek jugoslovanskih umetnikov: slikarjev, kiparjev, arhitektov, glasbenikov, igralcev in ostalih, kjer se bo razpravljalo

o ustanovitvi umetniške zveze, ki naj čuva interese umetnikov. Posvetovali se bodo tudi o izdajanju strokovnega lista.

Kulturni.

Občni zbor Ljudskega odra v Trstu se je vršil dne 1. junija v veliki dvorani »Delavskega doma« ob res lepi udeležbi. Pozdravil je zborovalce predsednik dr. Ferfolja ter nato podal besedo tajniku. Iz tajnikovega poročila posnemamo:

Po štiriletnem prisilnem dremanju se je dne 24. februarja 1918. sklical občni zbor »Ljudskega odra«, ki je ob oni uri štel 42 plačujočih članov ter je bil obremenjen z raznimi dolgovi na zaostali stanarini in na neplačanih računih za knjige in drugo. Podružnice v okolici so vse spale in sanjale sanje vojnih vpoklicancev. Nad mestom pa je ležala mora kuže, lakote in vojske. Društveno stanje je bilo toraj »najlepše«. Takrat je občni zbor izvolil sledeči odbor: dr. Josip Ferfolja, predsednik; Rudolf Golouh in Andrej Bahun, podpredsednika; Vavpotič Anton in Josip Kolenc, blagajnika; Ferdo Kleinmayr in Pavla Hočevarjeva, tajnika; Fr. Sešek in Amalija Hartmanova, knjižničarja; Anton Jernejčič, Amalija Reģentova, Fr. Klinc, nadzorniki. Od teh danes ni več tukaj Golouha, Bahuna in Klinca. Ker pa je društveno delo od dne do dne naraščalo, in je bila sila za sposobne moči, je odbor kooptiral v svojo sredo postopno sledeče člane: Antonijo Cesarjevo, Gantarjevo, Iv. Reģenta, dr. Lavo Čermelja in Karla Vrabca. Od teh je Cesarjeva tudi odšla.

Od 24. februarja 1918. pa do danes 1. junija 1919. se je odbor posvetoval v 29 odborovih sejah, dalje se je vršil dne 26. maja in 23. junija 1918. sestanek članstva, dne 7. marca 1919 pa skupna seja s političnim odborom soc. demokratične stranke. Priredil je odbor 14 javnih predavanj, več društvenih izletov in 8. junija 1918. izborna uspešno domačo zabavo. Poskrbel je odbor tudi za zastopstvo v Praži pri slavnostnih prireditvah o priliki 50letnice »Narodnega divadla«. Poskrbel je, da je poslovala društvena knjižnica redno dvakrat na teden. A slednje čase je bil napeto zaposlen pri delovanju ustanovivšega se »Višjega kulturnega sveta« in pri probujenju oziroma snovanju svojih podružnic v okolici. In vse to se je vršilo med viхро vojne, ter ko se je podiralo staro, do mozga gnilo cesarstvo, ko je buknila revolucija na tržaške ulice, in ko so se ustanovile sedanje razmere.

Članov, plačujočih, smo šteli 24. februarja 1918. točno 42, danes jih štejemo nad 300, a to so le člani osrednjega društva, nikakor niso vštet v to število člani že ustanovljenih ali pa porajajočih se podružnic, ki jih moremo ceniti tudi na par stotin. Da se je dvignilo članstvo do tega lepega števila, moramo pripisati mnogo želji po izomiki, ki preveva naše ljudstvo, dalje pa tudi dejstvu, da se je »Ljudski oder« res potrudil ponuditi sredstva k izomiki v oni meri, ki mu je bila količkaj mogoča. To se je godilo v prvi vrsti potom knjižnice.

Naša društvena knjižnica je naš zaklad. Tekom tega društvenega leta smo jo preuredili ter pomnožili tako, da zdaj šteje 1400 knjig. V zadnjem času pa imamo znamenovati s hvaležnim srcem tudi jako lepe knjižne darove od strani zasebnikov in društev. Pričeli smo že z razpošiljanjem potovalnih knjižnic v naše podružnice. S prihodnjim društvenim letom pa bo moral odbor glede

preustroja knjižnice sklepati še najresnejša določila. »Višji kulturni svet« je namreč naložil »Ljudskemu odru«, da prevzame skrb za ustanovitev javne ljudske knjižnice ter mu v ta namen nakazel že lepe vsote denarja.

Predavanj je »Ljudski oder« priredil skupno 14. Predavali so sledeči predavatelji:

Ferdo Kleinmayr: »Vpliv velikih zemljepisnih odkritij na kulturo evropskega ljudstva.« — Rudolf Golouh: »Vzgoja značaja.« — Ivan Cankar: »Očiščenje in pomlajenje.« — Dr. Pavel Grošelj: »Lakota, fiziologija prehrane.« — Alojzija Štebijeve: »Naloga ženstva v demokratični dobi.« — Dr. Alojzij Zalokar: »Človeška kri.« — Dr. Lavo Čermelj: »Materija in atomi.« — Fran Sešek: »Kruh starih narodov.« — Abditus-Prepeluh: »Bližnje socialne naloge slovenskega ljudstva.« — Prof. Martin Zgrabič (v hrvatskem jeziku): »Preradovič.« — Dr. Ivan Prijatelj: »Levstik, Jurčič in Stritar, glasniki mladostne kulture.« — Marija Kmetova: »Slovenska moderna« (dve predavanji). — Dr. Josip Volavšek: »Jetika in njena profilaksa.«

Zadnja tri predavanja so se vršila že pod novo vlado. Omeniti moram, da nam je avstrijska policija prepovedala že naznanjeno predavanje Frana Milosta o »Boljševikih in pariški komuni«, ki bi se imelo vršiti dne 30. maja 1918.

Vsa ta predavanja je občinstvo posečalo v obilnem številu, povprečno 250 poslušalcev, h katerim pa nismo prišteli dijakov, ki jim je bil dovoljen prost vstop, in ki so se te pravice posluževali tudi v častnem številu. Najlepše obiskano predavanje je bilo ono, sedaj pokojnega Ivana Cankarja (20. aprila 1918), znano širšemu občinstvu tudi radi polemike, ki se je razvila z ozirom na predavateljeva izvajanja v dnevnem časopisju. Šteli smo tedaj blizu 600 poslušalcev, ki se jim je tedaj ob preroških besedah našega pisatelja prvaka vnovič dvignila nada na boljšo dobo.

Dne 23. junija 1918 smo sklicali širšo odborovo sejo, sestanek članstva, na katerem se je razpravljalo o bodočem delovanju društva. Sestanek je bil dobro obiskan in izrazile so se krasne misli o nadaljnem kulturnem delovanju. Žal da so nastopivši zgodovinski dogodki vsako tako delovanje prekinili za precej časa. Ali zdaj je stopil na plan »Višji kulturni svet za slovensko delavstvo«, ki je popolnoma sprejel naš tedanji program in upamo, da bo kaj kmalu odprta prosta pot kulturnemu snovanju.

Predaleč bi vodilo, da bi vnovič podajal zgodovino o ustanovitvi »Kulturnega sveta«, ki vam je itak že znana. Posvetovali smo se v mnogih sejah o tem velevažnem vprašanju, ki je bolj in bolj zadobivalo konkretne oblike; in slednjič — 9. marca 1919. je bil »Kulturni svet« tudi ustanovljen. »Ljudski oder« je poslal v ta »Kulturni svet« štiri delegate, ki so: dr. Ferfolja, dr. Čermelj, F. Kleinmayr, P. Hočevarjeva. »Kulturni svet« je takoj začel s svojim delom, in lahko trdimo, da je njegov eksekutivni organ naš »Ljudski oder«. Omogočil je »Kulturni svet« izdajanje leposlovno poučnega tednika »Njive«, ki je tudi dete »Ljudskega odra«.

Ko smo vstopili lani v odbor, prevzeli smo žalostno nalogo likvidirati svoje podružnice, predvsem ono v Rojanu. Danes po pretoku leta se podružnice zopet oživljajo. Podružnica v Sv. Križu že vzorno deluje, šteje krog

80 članov. Na Kontovelu, Opčinah, v Rojanu in pri Sv. Ivanu se podružnice vnovič probujajo, in upamo, da bodo imele kaj kmalu svoje ustanovne zборе. Pažnjo smo tudi posvetili samostojnim »izobraževalnim društvom« v Škledju in pri Sv. Mar. Magdaleni zgornji.

Dostavljam še, da je »Ljudski oder« skrbel po svojih močeh tudi za razvedrilo svojih članov. Priredil je več društvenih izletov in eno, prav posrečeno domačo zabavo s sodelovanjem pevskega društva »Kola«.

Bodi vsem, prav vsem, ki so nam nesebično priskočili na pomoč pri tem našem delu, izrečena najprisrčnejša zahvala.

Zahvaljujem se sklepčno v imenu odbora vsem onim listom, ki so rade volje prinašali naša društvena obveščila, ali drugače simpatično pozdravljali razne naše prireditve, in sicer imenoma listom: »Napreje«, »Edinost«, »Demokracija«, »Lavoratore«, »Riscossa« in dr.

Tajnikovemu poročilu je sledilo blagajnikovo, iz katerega posnemamo, da je »Ljudski oder« danes v dobrih gnetnih razmerah, ter je zaključil svoje društveno leto 18.-19. s prebitkom 1234 lir 18 st.

Poročilo knjižničarke hočemo v prihodnji številki dobesedno ponatisniti, ker vemo, da bo ravno tako zanimalo naše bralce kakor je navdušilo zborovalce in ker hrani marsikateri zlati nauk za naše knjižničarje. Za danes posnemamo: 24. februarja 1918. je štela knjižnica »Ljudskega odra« 608 knjig. Nakupili smo 470 večinoma leposlovnih knjig ter naročili nekaj revij. Darovali so nam: dr. Ferfolja 14 knjig, Medičeva 10, Petrovec 6, Neimenovani 6, Regentova 2, Iva Sabadinova 60 (med njimi 11 dragocenih letnikov »Zvona« in »Slovana«). Od »Kulturnega sveta« smo prejeli 252 knjig, ki jih je darovalo »Učiteljsko društvo za Trst in okolico«. Pekovska strokovna organizacija nam je darovala 46 knjig, organizacija kemičarjev 38 knjig. Tekom leta smo izgubili le 9 knjig. Tako šteje knjižnica danes 1329 knjig. Odrpta je bila knjižnica v minolem društvenem letu 117krat; izposodilo se je 5039 knjig, povprečni obisk je bil 81.

Vsa poročila so bila sprejeta brez debate in odboru se je podal absolutorij. Nato so bile sprejete po odboru predlagane spremembe društvenih pravil (matičnih in podružničnih).

Izvoljen je bil nato sledeči odbor: dr. Lavo Čermelj, predsednik; Ivan Regent, dr. Joahim Ražem, Ferdo Kleinmayr, Anton Vavpotič, Pavla Hočevarjeva, Amalija Hartmanova, Ana Gantarjeva, Karel Vrabc, Albin Širok, Josip Ribičič, Silvester Škerl, Fran Plečko, Matija Lovko, Josip Šorn, odborniki; Anton Jernejčič, dr. Ferfolja, Jos. Kolenc, Valentin Mešek, Amalija Regentova, nadzorstvo.

Znanstveni.

O solnčnem mrku 29. maja. Nimam še podatkov o opazovanjih ob priliki solnčnega mrka, ki sem jih očrtal v zadnji številki »Njive«, pač pa so opazili astronomi vseučiliščne zvezdarne v Chicagu ogromen izbruh na vzhodnem robu Solнца. Pojavil se je tam velikanski plinasti oblak, ki se je kasneje popolnoma odtrgal od Solнца samega. Pojav ni tako nov, kakor so ga raztrbali dnevniki v svet. Že ob drugih prilikah so opazili take izbruhe iz Solnčne fotosfere (zadnjikrat l. 1907.) Ti ogromni oblaki, ki sestojijo po večini iz vodika, se bolj ali manj oddalju-

jejo od Solнца, dokler se ne razpršijo v prostoru kakor oblaki na Zemlji. Sedanji tak oblak na Solncu se razprostira na loku, čegar dolžina je 60 do 70krat večja kakor polmer Zemlje. Oddaljen je od Solнца 25 Zemljinih polumerov.

—lj.

Gospodarski.

Otvoritev borze v Zagrebu. V sredo 4. t. m. ob 11. uri dopoldne se je vršila svečana otvoritev Zagrebske borze za blago in vrednote. Začasno bo posloval samo oddelek za promet z efekti in valutami. Kljub sedanjim težkim razmeram se borzna uprava nadeja živahnega prometa z ozirom na to, ker je bozni svet sklenil, da imajo kupci vrednot pravico do nadaljne odredbe plačati nakupno ceno ali v gotovini ali pa poravnati potom kakega denarnega zavoda. Priprave za oddelek z blagom so v teku, in se sme upati, da se bo promet z blagom na borzi kmalu pričel. Borza bo poslovala vsak dan razun ob nedeljah in praznikih od 12 do 12in pol in sicer začasno v prostori Trgovskega doma, dokler se ne bo preselila v primernejše prostore. Dosedanja borza v Zagrebu je bila le oddelek »Trgovskega doma«, s 4. junijem pa se odprla uradna borza.

Književni.

Matica srpska. Književni odsek je imel 17. maja sejo. Iz poročila posnemamo: Matica je bila dosedaj v glavnem v službi narodne obrambe, v sedanjih razmerah pa mora ona iskati novo orijentacijo. V novi državi je sedaj pet Matic in veliko drugih književnih zadrug in založb. Med njimi se mora porazdeliti delo, ali morda doseči komenciacijo ali kooperacijo. Za Srpsko Matico je posebno važna še bližina Belgrada in Srpske književne zadruge. Na tajnikov predlog se sklene, sklicati čimprej bo to mogoče, enketo vseh književnih zadrug, da izrazijo o tem svoje misli. — Radi tiskarskih neprilik (v prvi vrsti pomanjkanja papirja) ne morejo pričeti s tiskom Matičnih knjig. Skušali bodo izdati 300. zvezek Letopisa. Ako se to do jeseni ne posreči, se bo izdala kasneje v trojni velikosti kot jubilejna knjiga.

Julij Bučar: Slovenski metuljar: Navodilo kako loviti, rediti, zapenjati metulje in kako urejevati zbirko. Z morfološkim opisom metulja v vseh preobrazbah. S 15 slikami — risal Danilo Bučar. V Novem mestu 1919. Založba in tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani. Cena 5 K 50 st.

Osnova za preobraževanje naroda školom. Sestavil dr. Jure Turič. Knjiga je izšla v založbi knjigarne S. Kugli v Zagrebu in navaja način, kako naj šola pomaga zjediniti naša plemena, in kako naj postane naraščaj podvzeten, delaven, živahen in produktiven, da dvigne sebe in narod do svobode, samostojnosti in blagostanja na edini možni način t. j. z lastno silo in vrlino. Cena 5 K.

Djački almanah. Te dni izide v Zagrebu almanah jugoslovanskih srednješolcev, ki naj bo zrcalo vsega kulturnega delovanja dijakov. Almanah bo veljal 2 K.

Jugoslovanska mučenika Zrinski in Frankopan se zove brošurica, ki jo je izdala tiskovna zadruga v Mariboru. Spisal jo je profesor Matija Pirc. Cena 1 K. Vsebina: izvor Zrinskih in Frankopanov, zarota, usoda zadnjih Zrinskih in Frankopanov ter prevoz zemeljskih ostankov Zrinskega in Frankopana v domovino.

NJIVA

KULTURNI VESTNIK

Dobi se v sledečih prostorih:

Knjigarna Štoka, via Milano. Kavarna Union, via XXX ottobre. Tobakarne: Železnik, via Giulia pri Boschettu. Prosen, Sv. Ivan pri Narodnem domu. Srenim, via Barriera vecchia 17. Napierschin, via Barriera vecchia 2. Razpečalnica listov Fano: via Nuova 39, via S. Sebastiano 8, via Farneto 6. Tobakarne: via Commerciale 6. Bevk, Piazza Goldoni 3. Flego, Ponte della Fabbra. Vidovič, via Farneto 15. Supanz, Bellini 13. Segulin, via dell'Industria, nasproti cerkve. Pertot, Barkovlje. Zei, Piazza Oberdan 1, Stanič, ul. Milano. Geržina, Rojan, pri cerkvi Flego, Škedenj 416. Konsumne zadruga, Škedenj. Razprodajalnica listov v postajališču openskega tramvaja. — Gorica: Katoliška bukvarna. Knjigarna Wokulat. Tobakarne: Marc, Via Seminario. Afrič, Via Teatro. Belinger, Via Cipressi. — Dobravlje, Trgovina Anton Verčon itd. itd.

■ ■ STANE 60 STOTINK ■ ■

NJIVA je edini slovenski kulturni vestnik v teh pokrajinah

Ljubljanska kreditna banka

Podružnica v Trstu.
Centrala v Ljubljani.

Podružnice: Celje, Celovec, Gorica, Sarajevo, Split
Delniška glavnica: K 15.000.000
Rezervni zaklad: K 3.600.000

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle. Sprejema vloge v lirah na hranilne knjižice proti 3 1/2% obrestovanju, na žiro-račune proti 3% obrestovanju.

Za na odpoved vezane vloge plača obresti po dogovoru. Izvršuje borzne naloge in daje v najem varnostne celice.

Tel. št. 5-18.

Blagajna je odprta od 9-13.

Prihodnja številka „NJIVE“ izide v četrtek dne 19. junija

ČEVLJARNICA JOSIP KOLENC

TRST

VIA COMMERCIALE 14, I.

Naprošamo vse tiste razprodajalce, kateri dosedaj še niso obračunali preteklih števil, da to prej ko mogoče storé in nam zaostale vrnejo.

Uprava „Njive“

Gostilna v Delavskem domu

ulica Madonnina 15

Izborna domača kuhinja. Izbrana dočaka in ptuja vina. Cena brez konkurence. Točna postrežba.

Posebnost: česke močnate jedi in slaščice.

Za obilen obisk se priporoča

Viktorija Ploder
gostilničarka

Prot. trg. tvrdka A. FERFOLJA

Veletrgovina z vinom
žganimi pijačami
in deželnimi pridelki

TRST - Ul. Torre bianca 22

TELEFONO št. 18-07

JADRANSKA BANKA

Delniška glavnica K 30,000.000. Reserve K 8,000.000

CENTRALA: TRST

Via Cassa di Risparmio 5. ☐ Via S. Nicolò 9

PODRUŽNICE:

Dubrovnik, Dunaj, Kotor, Ljubljana,
Metković, Opatija, Split, Šibenik,
Zadar. -- EKSPPOSITURA: Kranj

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle

Sprejema vloge v Lirah

na hranilne knjižice proti $3\frac{1}{2}\%$ letnim
obrestim v bancogiro-prometu proti
 3% letnim obrestim. Na odpoved na-
vezane zneske sprejema po najugod-
nejših pogojih, ki se imajo pogoditi
od slučaja do slučaja

Daje v najem varnostne predale (Safes deposits)

Blagajna posluje od 9 do 12